

– giver os vigtige overvejelser og argumenter i hænde til at fortsætte diskussionen og kampen om fremtidens universitet, samfund og politiske udvikling.

Pav Hedegaard Amdisen

'Det, der i sandhed er vores, er fremmed for Europa'

Ian Buruma og Avishai Margalit: Aftenland. Vesten set med fjendeøjne, oversat af Peter Wivel, Lindhardt og Ringhof, 2004, 152 sider, 199 kr.

Bag dette citerede udsagn af Fjodor Dostojevskij ligger en dybtgående usandhed. Meget af hvad Dostojevskij og andre russiske kritikere af vesten betragtede som 'deres' var overhovedet ikke fremmed for Europa. Det kom derfra.

Dette ifølge bogens forfattere, som mener, at vi ikke bør blive overraskede, når det viser sig, at de japanske kamikazepiloter under 2. Verdenskrig primært var højtuddannede fra de humanistiske fakulteter med en forkærlighed for Herder, Fichte og Nietzsche, eller for den sags skyld Marx. Gennem deres læsning af anti-kapitalistisk og antivestlig litteratur, var de unge mennesker blevet grundigt forberedt på at have vesten som sin fjende, og dette på paradoksalt vis gennem vestlige tanker.

Undersøgelsen af dette særlige fænomen - eksporten af vestlig antivestlig tænkning og re-importeringen af

vestligt tankegods som østligt tankegods - foretages ud fra *occidentalismen* som begrebsligt motiv. Forfatterne læner sig her op af Edward Saids begreb om *orientalisme* (uden nogen-sinde at nævne ham), der hos Said er den paradigmatisk ramme for en udforskning af de fordomme vesten nærer om orienten, og som er med til at generere en forståelse af orienten som et passivt objekt. Et begreb Said samlede og personificerede i den koloniale administrator i Ægypten, Arthur James Balfour, som i 1910 legitimerede den Britiske tilstedeværelse ved at henvise til den suveræne viden briterne besad om, hvad der nu måtte være ægyptisk. Når sådanne holdninger får lov at udfolde sig som et sammenhængende tankesystem er der ikke langt til, at den britiske viden om Ægypten er Ægypten.

Det er ud fra denne sammenhæng, forfatterne vil benytte begrebet om *occidentalisme* til at vise, at *occidentalismens* syn på vesten er som de værste sider af sit modstykke, *orientalismen*, idet de begge afklæder deres studieobjekter enhver menneskelighed. Og heraf bogens sigte: At undersøge *occidentalismens* morads af fordomme og spore dets historiske rødder. Dette indebærer dels et signalement af *occidentalismens* fordomsfuldheder og dels en analyse af den særlige eksport/import-logik forfatterne mener ligger bag *occidentalismen*. *Occidentalismen* afviger nemlig fra *orientalismen* på et punkt: Den er ikke 'hjemmefødt'.

Spredt igennem bogen gives en række signalementer af occidentalismens fordomme (eller blot karakteristikkere af vesten - skulle man være occidentalist), som dækker: *Byen* – kapitalismens hore, indbegrebet af overmod, verdslighed, individualisme og magt. Et sted hvor 'penge gør det muligt at optræde på måder, man ikke blev født til'. *Kapital* – en åndelig syge, en løben 'omkring i en hvileløs jagt efter Guld'. *Jøden* – den rodløse pengepuger. Grådig, kold, beregnende, seksuelt fordærvet. Deraf at vesten er 'gennemjødificeret'. *Komfort* – denne åndløse interesse der kun fokuserer på hvad livet kan tilbyde af jordisk gods og fysisk velbehag. Ingen storhed, åndelig skarphed eller heroisme. Man kunne blive ved, og forfatterne gør det da også med en udpræget sans for det fængende eksempel.

Lige så vigtigt det er for forfatterne (der gerne træder i karakter som forsvarere af et liberalt verdenssyn) at gøre opmærksom på occidentalismens retorik, lige så vigtigt er det at afsløre dens egentlige oprindelse i vesten selv. Uden at gå i detaljer sympatiserer forfatterne med Konrad Adenauer, der hver gang han krydsede Elben – og dermed det gamle romerriges grænser – skal have mumlet 'Asien'. Som Adenauer identificerer de to forfattere Tyskland med en anderledes (orientalsk?) erfaring midt i Europas hjerte. Det er denne kulturkritiske erfaring, forfatterne ser som ophavet til occidentalismen, udvik-

let i takt med at romantikkens tanker flytter til Rusland i det 19. århundrede (jf. fx Dostojevskij) og derfra til alle mulige steder på kloden.

Mens dette så afgjort er et af bogens mest interessante emner, er det samtidig det svageste. Hvorfor anskue occidentalismens inspiration som unikt tysk? Hvorfor ikke lige så vel se på liberale tyske tanker og på engelske og franske reaktionære? Uden egentlig at have undersøgt det, forekommer det os, at landegrænser er et skidt kriterium for at vurdere indflydelse og udvikling af så store tankemæssige konglomerater som pro- og investivtlig tænkning.

En anden ting er, at occidentalismen bliver desto nemmere at kritisere, for så vidt man udelukkende opererer på ideernes abstrakte niveau. Ved at henvise til occidentalismen som en kritik af *ideernes* USA – til en bestemt form for *Amerikanerdom*, gøres occidentalismens indvendinger abstrakte, og dens eventuelle legitime årsager drukner i det retoriske overkill, som vestens kritikere vitterligt ynder at gøre brug af. Hvis sigtet med bogen er at menneskeliggøre fordomsfuldt konciperede studieobjekter, giver occidentalismetermen lige så meget bagslag som storebroderen orientalisme. Vi siger ikke, at vi ikke tendentielt er enige med forfatterne i den occidentales trussels omfang og alvor, men kan dog ikke sige os fri for tanken om, at bogen i det lange løb bærer ved til Samuel Huntingtons tese om civilisationer-

nes sammenstød.

For nok er occidentalismen i forfatternes udgave en vederstyggelighed, men hvem er det, der er den store forsimples, når ikke engang orientens værste ideer er dens egne? Det forekommer os, at forfatterne åbner op for en blot endnu mere avanceret orientalisme, når man nok engang frakender de andre ethvert tankepotentiale. Ikke alene det bedste, men nu også det værste kommer fra Vesten.

På trods af disse problemer *må* bogen anbefales. Hinsides alle de problemer, der måtte være, udgør bogen et veritabelt idekatalog over undersøgelser, der fortjener en nærmere udfoldelse.

*Frank Beck Lassen og
Rikke Louise Peters*

Norbert Elias og civiliserings- processen

*Robert van Krieken: Norbert Elias. Hans
Reitzel, 2002, 209 s., 225 kr.*

Sociologen Zygmunt Bauman beskrev i en anmeldelse Norbert Elias, som 'den sidste repræsentant for den klassiske sociologi.' Bauman place-rede dermed Elias sammen med Max Weber, Emilé Durkheim, Georg Simmel og resten af sociologiens fædre. Norbert Elias kommenterede i et interview, at han rettere ville beskrives som 'den første, der bryder en ny vej.' Problemet med at placere Elias som

'klassisk sociolog' eller som en af de første 'nyere sociologer', kan umiddelbart virke ligegyldigt og allerhøjest lidt underholdende, men imidlertid er det centralt at læse Elias som en sociolog, der ligger på skellet mellem den klassiske og nyere sociologi. På den ene side – med det klassiske perspektiv for øje - er der ingen tvivl om, at Elias sociologiske bidrag er nyskabende, og at det bærer præg af til tider at være famlende og usikkert, som de fleste 'nyfødte' teorier gør, og på samme tid fremkommer Elias med nogle stærkt inspirerende løsningsmodeller på sociologiens fundamentale problemer. På den anden side er Elias ude i et opgør med den klassiske sociologiske dikotomi mellem aktør og struktur, og den nyere sociologiske teori er netop kendetegnet ved at forsøge at opløse modsætningsparret aktør-struktur (eks. Giddens, Bourdieu og Habermas). Elias skal læses i dette perspektiv, hvor hans teorier er højaktuelle den dag i dag, men de teoretiske detaljer må ikke sluges råt. De skal altid læses meget kritisk og med henblik på dekonstruktion og rekonstruktion af de svage punkter.

De fleste af os er stødt på referencer til Norbert Elias i flere forskellige idehistoriske tekster, men kun få har et førstehåndskendskab til Elias' værker, en af årsagerne kunne være at kun to af Elias' værker er blevet oversat til dansk, det ene er 'Mozart. Sociologiske betragtninger over et geni' og det andet er 'De døendes ensomhed', hvoraf sidstnævnte